

УДК 343.98:616.98

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.5.2>

РЕПАТРИАЦІЯ ТІЛ ЗАГИБЛИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ: КРИМІНАЛІСТИЧНА ОЦІНКА ТРУПНИХ ЗМІН І ВІДТВОРЕННЯ МЕХАНІЗМУ СМЕРТІ

Афтанасів В.М.,

*здобувачка вищої освіти 4 курсу
навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності,
співголова Наукового товариства студентів (курсантів, слухачів),
аспірантів, докторантів і молодих вчених,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0009-0004-2702-494X*

Лісіцина Ю.О.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності,
Львівський державний університет внутрішніх справ
ORCID: 0000-0001-5631-9297*

Афтанасів В.М., Лісіцина Ю.О. Репатріація тіл загиблих військовослужбовців як виклик для судово-медичної експертизи: криміналістична оцінка трупних змін і відтворення механізму смерті.

Стаття присвячена криміналістично-процесуальному та судово-медичному аналізу репатріації тіл загиблих військовослужбовців в умовах збройної агресії як одному з найбільш складних викликів сучасного кримінального судочинства. Автори виходять із того, що масова репатріація тіл із зон активних бойових дій істотно змінює традиційні уявлення про доказування у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів, оскільки в умовах обмеженого або повністю відсутнього доступу до місця події саме труп стає основним, а подекуди єдиним матеріальним носієм криміналістично значущої інформації. У статті обґрунтовується положення про особливий доказовий статус репатрійованого тіла загиблого військовослужбовця, яке пропонується розглядати як первинне джерело заміщувальної доказової інформації в умовах фактичної недоступності місця події та первинних слідів злочину.

Основну увагу зосереджено на криміналістичній оцінці трупних змін і бойових ушкоджень зважаючи на специфіку воєнного травматизму, поєднання баротравми, термічних, механічних та поліфрагментарних ушкоджень, а також впливу екстремальних факторів зовнішнього середовища на перебіг посмертних процесів. Доводиться, що війна істотно змінює морфологію тілесних ушкоджень і перебіг трупних змін, тим самим суттєво ускладнюючи застосування класичних танатологічних критеріїв та вимагаючи перегляду судово-медичних і криміналістичних підходів до оцінки прижиттєвості травм, часу та причин смерті.

Наприкінці автори пропонують поетапний алгоритм криміналістично-судово-медичної реконструкції механізму смерті репатрійованих військовослужбовців, який поєднує процесуальну фіксацію тіла як об'єкта доказування, морфологічний і танатологічний аналіз, криміналістичне моделювання дії вражаючих чинників та ідентифікацію отриманих висновків з огляду на бойову обстановку. Аргументується, що поєднання судово-медичних даних із балістичними, трасологічними та вибухотехнічними дослідженнями дає можливість сформулювати доказову модель, що відповідатиме стандартам допустимості та достовірності доказів, визначеним Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) і практикою Європейського суду з прав людини.

Разом з тим, наукова новизна статті виявляється у формулюванні принципу заміщувальної доказовості для воєнних кримінальних проваджень, розробці авторської моделі криміналістичної оцінки трупних змін у процесі репатріації та концептуальному переосмисленні судово-медичної експертизи як вагомого інструменту документування воєнних злочинів. Своєю чергою, практичне значення одержаних результатів пов'язується з можливістю їх застосування для вдосконалення судово-медичної та криміналістичної практики, підвищення доказової спроможності матеріалів кримінальних проваджень під час війни і забезпечення виконання державою міжнародних зобов'язань щодо ефективного розслідування насильницької смерті в умовах збройного конфлікту.

Ключові слова: репатріація тіл; судово-медична експертиза; криміналістична реконструкція; танатологія; морфологічні зміни; бойові ушкодження; механізм смерті; доказування; воєнні злочини; міжнародне гуманітарне право; алгоритм експертної оцінки.

Aftanasiv V.M., Lisitsyna Y.O. Repatriation of the bodies of deceased military personnel as a challenge for forensic medical examination: criminalistic assessment of postmortem changes and reconstruction of the mechanism of death.

The article is devoted to the criminalistic, procedural, and forensic analysis of the repatriation of the bodies of deceased military personnel in conditions of armed aggression as one of the most complex challenges of modern criminal justice. The authors proceed from the assumption that the mass repatriation of bodies from active combat zones significantly changes traditional ideas about evidence in criminal proceedings for war crimes, since in conditions of limited or completely absent access to the scene of the incident, it is the corpse that becomes the main, and sometimes the only, material carrier of criminally significant information. The article substantiates the provision on the special evidentiary status of the repatriated body of a deceased serviceman, which is proposed to be considered as the primary source of substitute evidentiary information in conditions of actual inaccessibility of the scene and primary traces of the crime.

The main focus is on the forensic assessment of postmortem changes and combat injuries, taking into account the specifics of military trauma, the combination of barotrauma, thermal, mechanical, and multifragmentary injuries, as well as the impact of extreme environmental factors on the course of postmortem processes. It is argued that war significantly changes the morphology of bodily injuries and the course of postmortem changes, thereby significantly complicating the application of classical thanatological criteria and requiring a review of forensic and criminalistic approaches to assessing the ante-mortem nature of injuries, time, and causes of death.

In conclusion, the authors propose a step-by-step algorithm for the forensic and medical reconstruction of the mechanism of death of repatriated military personnel, which combines the procedural recording of the body as an object of evidence, morphological and thanatological analysis, criminalistic modeling of the effects of damaging factors, and identification of conclusions based on the combat situation. It is argued that the combination of forensic medical data with ballistic, traceological, and explosive technical studies makes it possible to form an evidentiary model that meets the standards of admissibility and reliability of evidence defined by the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter referred to as the CPC) and the practice of the European Court of Human Rights.

At the same time, the scientific novelty of the article lies in the formulation of the principle of substitute evidence for military criminal proceedings, the development of the author's model of forensic assessment of postmortem changes in the process of repatriation, and the conceptual rethinking of forensic medical examination as an important tool for documenting war crimes. In turn, the practical significance of the results obtained is linked to the possibility of their application to improve forensic and criminalistic practice, increase the evidentiary capacity of criminal proceedings during wartime, and ensure the state's fulfillment of its international obligations to effectively investigate violent deaths in armed conflict.

Key words: repatriation of bodies; forensic medical examination; forensic reconstruction; thanatology; morphological changes; combat injuries; mechanism of death; evidence; war crimes; international humanitarian law; expert assessment algorithm.

Постановка проблеми. В теперішніх реаліях повномасштабної війни проблема репатріації тіл загиблих військовослужбовців виходить далеко за межі гуманітарних міркувань і стає одним із найважливіших правових викликів кримінального процесу та криміналістичного пізнан-

ня. За даними офіційних джерел, упродовж 2025 року до території України було репатрійовано понад 10 000 тіл загиблих українських військовослужбовців [1], багато з яких надходили у стані значних морфологічних трупних змін, що фактично робить неможливою їх первинну ідентифікацію без застосування складних судово-медичних методів, зокрема ДНК-аналізу, одонтологічної та антропологічної ідентифікації. Власне, такі масштабні репатріаційні заходи, виконані у рамках домовленостей, зокрема угод у Стамбулі, засвідчують не лише політичну, а й процесуальну складність застосування кримінально-процесуальних норм у воєнних умовах, де, з одного боку, держава зобов'язана повертати останки захисників Батьківщини з повагою до їх гідності, а з іншого – виконати покладені на неї міжнародно-правові зобов'язання щодо ефективного розслідування насильницької смерті, передбачені, зокрема, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [2].

Ба більше, сутність проблеми полягає у тому, що законодавчо закріплені механізми кримінального процесуального закону – зокрема приписи ст. 214 КПК України щодо реєстрації відомостей про кримінальне правопорушення при загибелі людини, ст. 91 та ст. 242 КПК України про обставини, що підлягають доказуванню, та підстави призначення експертизи [3], - зазнають чималих труднощів у випадках масового надходження тіл із зон активних бойових дій, де доступ до місця безпосереднього настання смерті є обмеженим чи зовсім неможливим. За такого контексту традиційні криміналістично-правові парадигми оцінки фактів смерті та тілесних ушкоджень піддаються випробуванню, оскільки судово-медична експертиза стає чи не єдиним джерелом доказової інформації щодо обставин події. В той же час, наведене вимагає не лише опису танатологічних змін, а й високого рівня методологічної інтерпретації для встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Разом з тим, криміналістичні та судово-медичні дослідження у цій площині ускладнює сама природа тілесних ушкоджень, отриманих у бойових умовах: комбінація баротравми, термічних уражень, поліфрагментарних ушкоджень, а також екстензивні трупні зміни – автоліз (розпад), мацерація (внаслідок тривалого перебування у вологому середовищі), адипоцереогенез (трупний віск) – формують морфологічні картини, що значною мірою ускладнюють реконструкцію механізму смерті [4, с. 372]. У подібних умовах експертна діяльність стає криміналістичною реконструкцією події злочину та вимагає поєднання даних судово-медичного аналізу з військовою обстановкою, трасологічними даними, балістичними показниками та іншими елементами доказової сукупності.

З наведеного цілком логічно випливає низка доктринальних запитань: як узгоджувати припис ст. 84 КПК України щодо доказової сили експертного висновку із реальними можливостями експертної установи в умовах війни [3]; яким чином держава має забезпечити виконання міжнародно-правових зобов'язань щодо ефективного розслідування смерті, як це тлумачить Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ, Страсбурзький суд); і, нарешті, чи відповідає чинна судово-медична та криміналістична практика вимогам принципів повноти, неупередженості й наукової обґрунтованості, закріплених як у національному кримінальному процесуальному законодавстві, так і в міжнародних правових актах. Очевидно розв'язання окресленої проблеми лежить у площині фундаментального розвитку кримінального процесуального та криміналістичного знання, що і визначає актуальність, новизну та соціально-правову значущість предмета цього дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні судово-медичної та криміналістичної проблематики репатріації тіл загиблих військовослужбовців в умовах збройної агресії, зокрема у визначенні ефективного алгоритму встановлення механізму смерті, оцінки трупних змін та інтеграції результатів експертизи у систему доказів кримінального провадження. В межах означеної мети передбачається аналітичне зіставлення національних положень кримінального процесуального законодавства України з нормами міжнародного гуманітарного права, а також розробка науково-методологічних рекомендацій щодо оптимізації процесуальної та експертної діяльності у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів.

Досягнення вищенаведеної мети дає можливість визначити правові та криміналістичні стандарти судово-медичної експертизи у випадках масової репатріації тіл, а також розробити авторський підхід до формування доказової бази в умовах обмеженого доступу до місця події та значного морфологічного ураження об'єкта дослідження, що забезпечує високу наукову та практичну значущість дослідження для реформування національної судово-медичної та криміналістичної практики у воєнний період.

Стан опрацювання проблематики. У вітчизняній науковій доктрині питання судово-медичного дослідження тіл загиблих, криміналістичної оцінки трупних змін та встановлення механізму смерті традиційно розглядається як одна з найважливіших складових доказового забезпечення кримінального провадження, що зумовило сталий інтерес до цієї проблематики з боку як медиків-експертів, так і вчених-юристів. В той же час, ескалація збройного конфлікту та поява феномену масової репатріації тіл загиблих військовослужбовців істотно змінили предмет наукових дискусій, актуалізуючи необхідність переосмислення усталених підходів до оцінки трупних змін, їх юридичної інтерпретації та використання результатів судово-медичної експертизи в механізмі кримінально-процесуального доказування. Серед науковців, що займалися вивченням актуальних питань досліджуваної тематики, можна назвати, зокрема: В. Бачинського [5], Г. Білецьку [6], Н. Ергард [7], Н. Коновал [8], Є. Костенко [9], В. Мішалова [10], Н. Сургай [11], В. Чадюк [12], В. Шишкіна [13] тощо. У працях зазначених авторів достатньо ґрунтовно висвітлено окремі медико-біологічні та організаційно-методичні аспекти судово-медичної експертизи трупів, зокрема питання морфологічної діагностики механічних ушкоджень, встановлення безпосередньої та основної причини смерті, ідентифікації особи за антропометричними, остеологічними та біологічними ознаками, а також проблеми професійної підготовки судово-медичних експертів і стандартизації експертних висновків. Окрему увагу в наукових дослідженнях приділено танатологічній характеристиці трупних змін, диференціації прижиттєвих і посмертних ушкоджень, оцінці дії фізичних факторів (вибухової хвилі, термічного ураження, механічної травми), що має безпосереднє значення для реконструкції механізму смерті. Водночас, принагідно зауважимо, що переважна більшість наведених праць сформована в умовах мирного часу або ж розглядає воєнний чинник фрагментарно, без системного поєднання криміналістичної, процесуальної та судово-медичної складових.

Відтак недостатньо опрацьованими залишаються питання правової природи та доказового значення трупних змін у специфічних умовах війни, зокрема при тривалому перебуванні тіл у стані глибокого замороження, мацерації, муміфікації або часткової фрагментації внаслідок бойових дій. Не отримали належного теоретико-методологічного осмислення й аспекти інтеграції результатів судово-медичної експертизи у кримінальне провадження, з урахуванням вимог КПК України щодо допустимості, належності та достатності доказів, а також проблеми відтворення динаміки злочинної події на підставі комплексної оцінки морфологічних, трасологічних і ситуаційних ознак. Аналогічно, поза фокусом більшості наукових досліджень залишається репатріація тіл загиблих військовослужбовців як самостійний криміналістично значущий етап, що охоплює гуманітарний, міжнародно-правовий і процесуальний виміри та безпосередньо впливає на можливість встановлення істини у кримінальному провадженні.

У зарубіжній науковій доктрині питання судово-медичного дослідження тіл загиблих, управління процесами ідентифікації при масових летальних подіях та оцінки посмертних морфологічних змін знайшли відображення у працях таких авторів, як А. Броу [14], С. Грабгерр [15], І. Шуляр [16] та інших. Зокрема, у наукових доробках зазначених дослідників цілісно розглядаються проблеми «forensic management of mass fatalities» («криміналістичне управління масовими смертями»), впровадження постмортальної комп'ютерної томографії як альтернативи або доповнення до класичного розтину, застосування молекулярно-генетичних методів ідентифікації, а також стандартизація багаторівневих процедур «Disaster Victim Identification» у контексті збройних конфліктів, терористичних актів і гуманітарних катастроф. Разом з тим, слід звернути увагу, що навіть у межах зазначених досліджень основний акцент зроблено на медико-технічному та організаційному забезпеченні судово-медичних експертиз, тоді як процесуально-криміналістичний аналіз доказового значення трупних змін, їх інтерпретація з позицій кримінального процесу та використання для реконструкції механізму смерті і динаміки злочинної події залишаються другорядними чи фрагментарними. Відтак наявна зарубіжна доктрина, попри її високий науковий рівень, не пропонує цілісної моделі інтеграції результатів судово-медичних досліджень у систему кримінального доказування, що особливо відчутно в умовах війни та масової репатріації тіл загиблих.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, доцільно наголосити, що обов'язок пошуку, збирання, ідентифікації та репатріації тіл загиблих, закріплений у ст. 15-17 Першої Женевської конвенції 1949 року [17] та деталізований у ст. 34 Додаткового протоколу I 1977 року [18], має не лише гуманітарне, але й виразне доказове значення, оскільки саме на цьому етапі формується

первинний матеріальний носій криміналістично значущої інформації – труп як об'єкт судово-медичного дослідження.

У цьому контексті судово-медична експертиза репатрійованих тіл загиблих військовослужбовців є формою пізнання, що поєднує морфологічний, гістологічний, біохімічний, судово-антропологічний та танатологічний аналізи з метою встановлення механізму смерті, її патогенетичних ланок і причинно-наслідкових зв'язків між ушкоджуючим фактором та летальним наслідком [19, с. 315]. Відтак положення ч. 2 ст. 84 КПК України, які визнають висновок експерта самостійним джерелом доказів [3], у справах досліджуваної категорії набувають підвищеної значущості, оскільки саме експертний висновок фактично виконує функцію «ретроспективного заміщення» огляду місця події.

Війна, як специфічний криміналістичний контекст, істотно змінює характер трупних змін, що підлягають експертній оцінці. Так, поряд із класичними посмертними процесами – автолізом, гнилісною деструкцією тканин, мацерацією, муміфікацією та адипоцереогенезом – у репатрійованих тілах фіксуються комбіновані воєнно-зумовлені ушкодження, зокрема поліфрагментація тіла, обвуглення, термічний некроз, баротравма, а також множинні дефекти м'яких і кісткових тканин, спричинені дією вибухової хвилі та вторинних вражаючих елементів. Як слушно наголошують деякі науковці, у подібних умовах традиційні танатохронологічні критерії втрачають універсальність і потребують корекції зважаючи на екстремальні фактори зовнішнього середовища, що безпосередньо впливають на темпи та характер трупних змін [20, с. 35].

Аналогічно криміналістична оцінка тілесних ушкоджень у репатрійованих тілах повинна здійснюватися зважаючи на їх морфогенез, топографію, взаємне розташування та ступінь життєвості [21]. Своєю чергою, встановлення прижиттєвості ушкоджень – зокрема за наявністю геморагічної інфільтрації, реактивних змін тканин, ознак запальної відповіді – є особливо вагомим для реконструкції механізму травмування та юридичної кваліфікації події [22, с. 193].

В даному аспекті доцільно окремо зупинитися на сукупності морфологічних та мікроскопічних ознак, які дають можливість експерту аргументовано дійти висновку щодо прижиттєвого характеру травматичного впливу в умовах бойових дій. Власне, геморагічна інфільтрація тканин, наявність лейкоцитарної реакції, початкові або розгорнуті ознаки запального процесу, а також прояви ферментативної активності є основними індикаторами збереження системної життєдіяльності організму на момент заподіяння ушкодження [23]. Втім, наголосимо, що у випадках репатріації тіл загиблих військовослужбовців наведені ознаки нерідко набувають фрагментарного характеру внаслідок поєднання масивної механічної деструкції, термічного впливу та пролонгованого перебування тіл у несприятливих умовах зовнішнього середовища. Вочевидь, це зумовлює потребу у застосуванні не тільки традиційних гістологічних методик, а й імуногістохімічних маркерів ранньої запальної відповіді, аналізу деградації гемоглобіну, активності протеолітичних ферментів, а також дослідження мікроциркуляторного русла з метою диференціації прижиттєвих і посмертних ушкоджень [24, с. 31]. Подібним чином, виявлення аспірації крові, кіптяви або сторонніх часток у дихальних шляхах, ознак гострої легеневої емфіземи чи повітряної емболії є особливо вагомим для встановлення причинно-наслідкового зв'язку між бойовим впливом і настанням смерті.

В той же час, репатріація тіл загиблих в умовах війни актуалізує низку додаткових судово-медичних викликів, пов'язаних, насамперед, із відтворенням механізму смерті за наявності комбінованих ушкоджень і глибоких трупних змін. Йдеться, зокрема, про складність диференціації первинних летальних ушкоджень від вторинних травм, отриманих у процесі переміщення тіл, вибухового розкидання фрагментів чи тривалого зберігання без належного температурного режиму [25, с. 373]. Цікаво, що в таких ситуаціях істотного значення набуває аналіз так званих «слідів виживання» - морфологічних ознак короткочасної життєдіяльності після травми, в тому числі з реактивними змінами в міокарді, печінці та нирках, ознаками гострого стресу або шоку [26]. Відтак, криміналістична оцінка трупних змін у контексті репатріації не може обмежуватися лише описом ушкоджень, а потребує системної реконструкції події смерті зважаючи на бойову обстановку, тип застосованого озброєння, можливий інтервал агонії та умов перебування тіла після настання смерті. На протиріччя цьому, дещо спрощений підхід до інтерпретації трупних змін зумовлює ризик хибної юридичної кваліфікації, що особливо небезпечно в контексті документування воєнних злочинів і забезпечення доказової спроможності матеріалів кримінального провадження на національному та міжнародному рівнях.

Слід звернути увагу, що у практиці ЄСПЛ неодноразово наголошувалося: формалізований або методологічно поверхневий підхід до судово-медичного дослідження тіл померлих та загиблих є несумісним із стандартом ефективного розслідування у розумінні ст. 2 Конвенції [2]. Так, у справі «Kats and Others v. Ukraine» [27] Суд фактично визнав, що обмеженість судово-медичної експертизи, зокрема неповна оцінка тілесних ушкоджень і трупних змін, здатні звести нанівець усю доказову діяльність органів досудового розслідування.

Зарубіжний досвід, зокрема практика Міжнародного кримінального трибуналу щодо колишньої Югославії, свідчить про те, що судово-медичні експертизи тіл загиблих під час війни розглядаються не ізольовано, а як елемент цілісної криміналістичної системи, що охоплює судово-антропологічний аналіз, балістичну трасологію, вибухотехнічні дослідження та аналіз залишкових продуктів вибуху [28]. Саме такий міждисциплінарний підхід, закріплений у рекомендаціях Міжнародного комітету Червоного Хреста («Guidelines for the Management of the Dead in Armed Conflict» [29]), доцільно імплементувати у національну практику, що повністю узгоджується з логікою ст. 94 та ст. 244 КПК України [3].

Очевидно, репатріація тіл загиблих військовослужбовців під час війни є багатовимірним об'єктом кримінально-процесуального пізнання, у межах якого судово-медична експертиза набуває статусу центрального детермінанта відтворення механізму смерті, індивідуальної ідентифікації загиблих та встановлення обставин, що мають безпосереднє криміналістичне значення. В той же час, криміналістична оцінка трупних змін у досліджуваній площині є вагомим елементом доказування, без якого реалізація приписів КПК України щодо повного, всебічного та неупередженого дослідження обставин кримінального правопорушення в умовах збройного конфлікту є фактично неможливою.

Висновки. У кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів труп репатрійованого військовослужбовця слід розглядати як *«первинне джерело заміщувальної доказової інформації»*, здатне частково компенсувати неможливість безпосереднього огляду місця події.

Своєю чергою, під *принципом заміщувальної доказовості* пропонуємо розуміти положення, відповідно до якого судово-медичне дослідження тіла загиблого військовослужбовця частково компенсує неможливість безпосереднього дослідження місця події та первинних слідів злочину в умовах збройного конфлікту.

У межах досліджуваної проблематики доцільно запропонувати алгоритм криміналістично-судово-медичної реконструкції механізму смерті репатрійованого військовослужбовця, який ґрунтується на поетапному аналізі трупа як складного біологічного та криміналістичного об'єкта. На першому етапі здійснюється кримінально-процесуальна фіксація тіла як об'єкта доказування із визначенням його статусу відповідно до ст. 84 та ст. 98 КПК України, що передбачає належну фото-, відео- та описову документацію включно з анатомічними порушеннями, фрагментацією та вторинними дефектами, зумовленими транспортуванням чи ексгумаційними роботами.

Другий етап алгоритму зосереджений на судово-медичному морфологічному [30, с. 7] і танатологічному аналізі, що має на меті відмежування прижиттєвих ушкоджень від посмертних змін, оцінку ступеня життєвості травм та реактивних змін тканин, а також виявлення ознак системної травматичної відповіді організму, в тому числі з баротравмою, поліорганною недостатністю та травматичним шоком. Особлива увага приділяється діагностиці комбінованої бойової травми, що поєднує механічні, термічні та хімічні впливи, а також визначення часу настання смерті на основі аналізу геморагічної інфільтрації, лейкоцитарної реакції та ранньої запальної активності тканин.

Третій етап передбачає криміналістичну інтерпретацію отриманих судово-медичних даних шляхом ретроспективного моделювання механізму смерті, що охоплює встановлення напрямку дії вражаючого чинника, дистанції ураження, типу застосованого озброєння або вибухового пристрою, а також просторово-часової послідовності травмування. В даному випадку труп розглядається як носій трасологічної, балістичної та вибухотехнічної інформації і дає можливість сформувати об'єктивну доказову модель події.

На четвертому етапі здійснюється ідентифікація експертних висновків шляхом співставлення судово-медичних результатів із даними військової обстановки, показаннями свідків, матеріалами розвідки, супровідною документацією щодо репатріації, а також із типовими сценаріями бойових ушкоджень, описаними у зарубіжній судово-медичній доктрині. Саме на цьому етапі формується експертна модель події, що відповідатиме стандарту доказування, визначеного ст. 94 КПК України [3].

Заключний етап алгоритму полягає у процесуальній інтеграції результатів судово-медичної експертизи у систему доказів кримінального провадження з врахуванням положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики ЄСПЛ. В даному аспекті експертний висновок репатрійованого тіла не обмежується роллю доказу, а є критичною ланкою реалізації міжнародних зобов'язань держави та криміналістично обґрунтованої правової кваліфікації воєнних злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. У 2025 році Україна повернула понад 10 тисяч тіл загиблих військових. 29.08.2025. URL: <https://gwaramedia.com/u-2025-roczy-ukra%D1%97na-povernula-ponad-10-tisyach-til-zagiblih-vijskovih>.
2. European Convention on Human Rights of 04.11.1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ENG.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
4. Дуфенюк О.М. Розслідування воєнних злочинів: логістичні, криміналістичні та судово-медичні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №4. С. 369-374. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-4/88>.
5. Бачинський В. Матричний метод дослідження біологічних тканин у діагностиці давності смерті. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Медицина; збірник наукових праць / відп. ред. В.І. Русин*. Ужгород: Говерла, 2008. Вип. 33. С. 3-9.
6. Білецька Г.А. Сучасні можливості експертизи речових доказів біологічного походження в ідентифікації невпізнаних трупів та безвісти зниклих осіб. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2025. Серія: Медицина. Вип. 1 (71). С. 107-113. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8127.2025.71.18>.
7. Михайличенко Б.В., Ергард Н.М. Огляд трупа на місці його виявлення (розробка методичних вказівок до практичного заняття на основі компетентнісного підходу). *Методичні рекомендації*. К.: УкрДГРІ, 2017. 24 с.
8. Коновал Н.С. Давність настання смерті: проблеми та перспективи визначення. *Актуальні питання судової експертизи та криміналістики: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю створення Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса, Харків, 10-11.10.2018 р. / Харківський науко-дослідний інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса*. Харків, 2018. С. 240-242.
9. Процесуальні та організаційні основи судово-медичної експертизи. Судово-медична та натологія: *методичні рекомендації для самостійної роботи студентів стоматологічного факультету при підготовці до практичних занять*. / укл.: Є.Я. Костенко, Л.М. Ховпей, О.В. Фера. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». 2020. 36 с.
10. Визначення давності настання смерті у судово-медичній експертизі. *Методичні рекомендації*. Укл./ В.Д. Мішалов, А.Х. Завальнюк, І.О. Юхимець, О.В. Дунаєв, Г.А. Зарицький. Київ. 2012. 39 с.
11. Гуров О.М., Антонов А.Г., Сургай Н.М., Татарко С.В., Шилан В.І., Узбек Т.С. Шляхи вдосконалення судово-медичної ідентифікації особи в ускладнених умовах. *Судово-медична експертиза*. 2023. №1. С. 16-21. DOI: <https://doi.org/10.24061/2707-8728.1.2023.3>.
12. Зеленчук Г.М., Козань Н.М., Чадюк В.О. Алгоритм комплексного антропоскопічного, антропометричного та дерматогліфічного дослідження при судово-медичній ідентифікації невідомої особи. С. 36-49. DOI: <https://doi.org/10.24061/2707-8728.1.2021.5>.
13. Grygorian E., Olkhovsky V., Gubin M., Shishkin V. Forensic Medical Assessment of Morphological Changes at Different Postmortem Interval. *Inter Collegas*. 2021. Vol. 8. Iss. 3. P. 177-181. DOI: <https://doi.org/10.35339/ic.8.3.177-181>.
14. Brough A.L., Morgan B., Ratty G.N. Postmortem computed tomography (PMCT) and disaster victim identification. *Radiol Med*. 2015. Vol. 120(9). P. 866-73. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11547-015-0556-7>.
15. Grabherr S., Egger C., Vilarino R., Campana L., Jotterand M., Dedouit F. Modern post-mortem imaging: an update on recent developments. *Forensic Sci Res*. 2017. Vol. 2(2). P. 52-64. DOI: <https://doi.org/10.1080/20961790.2017.1330738>.

16. Schuliar Y., Knudsen P. Role of forensic pathologist in mass disasters. *Forensic science, medicine, and pathology*. 2011. Vol. 8. P. 164-173. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12024-011-9300-3>.
17. Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field. Geneva, 12 August 1949. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gci-1949>.
18. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977>.
19. Афтанасів В.М. Криміналістичне забезпечення ексгумації та ідентифікації тіл для репатріації. *Інформаційне забезпечення протидії організованій злочинності в умовах збройного конфлікту*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кропивницький, 16 жовтня 2025 року). Кропивницький, 2025. С. 314-319.
20. Судово-медична танатологія. Судово-медична експертиза трупа. С. 34-165. URL: https://www.nuozu.edu.ua/images/FakPidVik/kafSudMed/Ebook/34-165.-Rozdil_2.-Thanatologia.pdf.
21. Пиріг І.В., Карпенко Р.В. Теорія і практика розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми: *монографія* / І.В. Пиріг, Р.В. Карпенко. Дніпро: ДДУВС, 2021. 188 с.
22. Кривда Л. Використання судово-медичних знань для виявлення характеру та ступеня тяжкості тілесного ушкодження шляхом проведення судово-медичної експертизи. *Юридичний вісник*. 2022. № 6. С. 192-199. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2022.23>.
23. Найда А.І., Малик О.Р. Комплексний навчальний посібник з судової медицини для студентів юридичного факультету та слухачів правничих спеціальностей. Львів. Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка. 2011. 178 с.
24. Загальна гістологія з курсом ембріології: *навчально-методичний посібник* для практичних занять студентів I курсу медичних факультетів (частина I) / С.С. Ключко, В.М. Євтушенко, О.В. Федосєєва [та ін.]. Запоріжжя: [ЗДМУ], 2017. 54 с.
25. Лугіна Н.А., Руденок Н.Ю. Особливості проведення судово-медичної експертизи в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 12. С. 372-374. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/85>.
26. Судово-медичний огляд трупів загиблих (померлих) осіб в умовах воєнного стану: *метод. реком.* / НМУ імені О.О. Богомольця. Київ. 2022. 22 с.
27. Kats and Others v. Ukraine. App 29971/04. Judgement 18.12.2008. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126320>.
28. Schäfer A.T. Rechtsmedizinische Erfahrungen im Kosovo. *Arch Kriminol*. 2000. Vol. 205 (3-4). P. 110-116.
29. Guiding Principles for Dignified Management of the Dead in Humanitarian Emergencies and to Prevent Them Becoming Missing Persons of 31.03.2021. URL: https://www.icrc.org/sites/default/files/document/file_list/english_version_-_call_for_comments_-_dignified_management_of_the_dead.pdf.
30. Афтанасів В.М. Морфогенетична динаміка ушкоджень при катуванні: криміналістично-правовий аналіз. *Механізм функціонування громадянського суспільства в умовах війни (осінні читання)*: збірник тез Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти (21 листопада 2025 року) / упор. Г.Я. Савчин, С.М. Волкова. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2025. С. 7-8.

Дата першого надходження рукопису до видання: 4.01.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 5.03.2026

© Афтанасів В.М., Лісіцина Ю.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0